

A FÖLDIKUTYA (SPALAX LEUCODON NORDM.)
ÚJ MAGYARORSZÁGI LELŐHELYE
NYÍRBÉLTEKEN

1965 október 30-án gépkocsival Nyírbétek felé utazva, egy zsinegre-kötött apró állat körül foglalatосkodó gyermekcsoportra lettem figyelmes. Az elfogott kisemlősbő nagy meglepetésemre földikutyára (*Spalax leucodon* NORDM.) ismertem (11. kép 2). A gyerekek a községgel határos legelőn fogták az állatot. Irányításukkal felkerestem a közeli lelőhelyet, ahol a megbolygatótt kotoréktól nem messze még másik két jellegzetes *Spalax*-kupacot is találtam (11. kép 1). Fényképezése után eredeti járatába visszabocsátottam az állatot.

A földikutya állatföldrajzi szempontból egyike hazánk legérdekesebb, legritkább, keleti jellegű kisemlőseinek. A századforduló táján még számos lelőhelyét ismerték, azonban a korszerűsödő gépi talajművelés — elsősorban a gőzeke és traktor mélyszántás — állományát minimálisra redukálta. Az utóbbi évtizedekben csak a Délalföldről ismertünk egy nagyjából Mezőhegyes — Makó — Szeged — Hódmezővásárhely — Szarvas határával körvonalazható populációt, ahonnan 1936 — 1958 évek folyamán, idézett munkámban

11. kép 1: *Spalax*-túrás a nyírbéteki *Festucetum*steppén.

huszonnyolc db. földikutya megkerülését közöltem. (Sterbetz 1960.) Ezideig publikálatlanok az alábbi, tudomásomra jutott adatok:

1. *Békésszentandrás*: 1960 VI. 2-án két lakott földikutya kotorékot ástak ki, egyikben az állatot is elfogták. Az egyik járatban két szakajtókosárra való burgonyát, a másikban „nagyobb mennyiségű” sárgarépat találtak. (Harangozó József kertész bejelentése.)

2. *Hódmezővásárhely*: A Hódmezővásárhelyi Mezőgazdasági Technikum tangazdaságában 1958-ban 10 db. állatot fogtak őszi traktorszántás alkalmával. Ugyanott 1959 V. 8-án, 1960 VII. 26-án és X. 14-én egy-egy földikutya került begyűjtésre. (Fekete Gyula technikumi igazgató szóbeli közlése.)

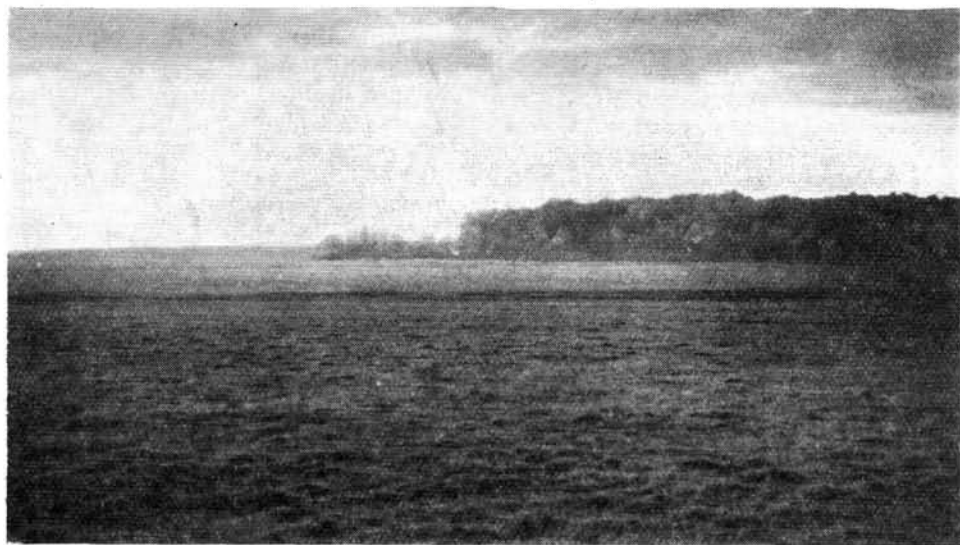
1960 óta azonban a délföldi populációból további példányok nem kerültek elő. Sajnos a nagyüzemi táblákon a mélyszántás, konyhakertekben pedig a földikutyák tervszerű üldözése előbb-utóbb teljes megsemmisülésre ítéli a kultúrterületeken élő magyar állományt.

Örvendetes esemény volt, amikor az utóbbi években a Természettudományi Múzeum munkatársai a hozzájuk érkezett bejelentés nyomán egy újabb földikutya lelőhelyet kutattak át *Hajdúbagos* határában. Az új kelet-magyarországi lelőhely feltételezhetően szép állománnyal rendelkezik, de mindenekelőtt az a szerencsés adottsága, hogy itt még természetes, ősi környezetben, rétterület talajában található az állatot. Hajdúbagos ma kétségtelenül az ország legnagyobb populációjának élettere, és a terület intézményesített védelem alá helyezése, kívánatos természetvédelmi feladataink egyike.

11. kép 2: A Nyírbélteken 1966. okt. 30-án fogott földikutya.

A nyírbéltéki Spalax lelőhely (12. kép) laza, homokos, vályogosodásra hajló talajával, Festuca-vegetációjával Hajdúbagoshoz hasonló ökológiai viszonyokat nyújt az állatnak. Jelenlegi ismereteink szerint Magyarországon csupán ezen a két északkelet-alföldi lelőhelyen találjuk ősi élettérben a földikutyát.

12. kép. A földikutya lelőhelye Nyírbéteken.

Az új Spalaxos terület populációjának nagyságát egyelőre még nem ismerjük, a földalatti állomány egyed számára három megtalált túrásból nem következtethetünk. Ha sor kerülhet arra, hogy e ritka kisemlős érdekében üzemágváltoztatást tiltó, védett területet létesítsünk, kétségtelen, hogy erre a már jobban átkutatott és értékelt Hajdúbagos érdemesebb. Hangsúlyoznom kell azonban, hogy nem csupán a mindig kisebb-nagyobb gazdasági áldozattal járó területkiszajátítás az egyetlen járható útja természeti emlékeink védelmének. A szerényebb adottságokat nyújtó Nyírbétek azoknak a kis élő múzeumoknak sorába tartozik, melyeket a felelőtlen emberi háborgatáson kívül semmi más nem veszélyeztet, így a jövő számára pusztán megértéssel, kultúrált magatartással is meg tudunk tartani.

Sterbetz István

Irodalom:

Sterbetz, I.: (1960) Experimentelle und Freilandbeobachtungen an der Westblindmaus (*Spalax leucodon* NORDM.): Állattani Közlemények, XLVII. 3–4. p. 151–158.